

Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag om att ett brottmål inte ska få avgöras när den tilltalade uteblir från en huvudförhandling som han eller hon inte har delgetts kallelse till. Förslaget har tillkommit för att uppfylla EU:s direktiv om oskuldspresumtion och rätten att närvara vid sin egen rättegång.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 april 2018.

I betänkandet finns en reservation (SD, -).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:58 Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet.

Ett yrkande i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet	5
Reservationer	14
Förenklad delgivning, punkt 2 (SD, -)	14
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	15
Propositionen	15
Följdmotionen	15
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:58.

2. Förenklad delgivning

Riksdagen avslår motion

2017/18:3953 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -).

Reservation (SD, -)

Stockholm den 8 februari 2018

På justitieutskottets vägnar

Mats Pertoft

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Pertoft (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Krister Hammarbergh (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Adam Marttinen (SD), Linda Snecker (V), Lawen Redar (S), Sanne Lennström (S), Ellen Juntti (M), Carina Ohlsson (S), Patrick Reslow (-), Robert Hannah (L), Magnus Oscarsson (KD) och Sultan Kayhan (S).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 2017/18:58 Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet. I propositionen föreslår regeringen att ett brottmål inte ska få avgöras när den tilltalade uteblir från en huvudförhandling som han eller hon inte har delgetts kallelse till.

Utskottet redovisar i bilaga 1 regeringens förslag till riksdagsbeslut. Regeringens lagförslag återges i bilaga 2.

En motion har väckts med anledning av propositionen.

Lagförslaget har granskats av Lagrådet som lämnade förslaget utan invändning.

Utskottets överväganden

Genomförande av oskuldspresumtionsdirektivet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändring i rättegångsbalken och avslår ett motionsyrkande om ändrade regler för förenklad delgivning.

Bakgrund

Den 9 mars 2016 antog Europaparlamentet och rådet direktiv 2016/343/EU om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden (nedan kallat oskuldspresumtionsdirektivet). Direktivet innehåller minimiregler om misstänkta och tilltalades rätt att betraktas som oskyldiga till dess att deras skuld har fastställts enligt lag. Det innehåller också minimiregler om rätten att närvara vid sin egen rättegång. Direktivet trädde i kraft den 31 mars 2016 och ska vara genomfört i svensk rätt senast den 1 april 2018.

Regeringen beslutade den 22 juni 2016 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att bl.a. lämna förslag om hur oskuldspresumtionsdirektivet ska genomföras i svensk rätt (dir. 2016:57). Utredningen antog namnet Utredningen om vissa straffprocessuella frågor. Utredningen lämnade i februari 2017 delbetänkandet Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången (SOU 2017:17) till regeringen.

Direktivets syfte och innehåll

Principen om ömsesidigt erkännande av domar och andra beslut av rättsliga myndigheter utgör en hörnsten i det straffrättsliga samarbetet inom EU. Principen syftar till att underlätta samarbetet mellan behöriga myndigheter och att stärka det rättsliga skyddet av enskildas rättigheter. En förutsättning för att genomföra principen är att medlemsstaterna har förtroende för varandras straffrättsliga system. Ett sätt att öka förtroendet är att införa gemensamma minimiregler för enskildas rättigheter i straffrättsliga förfaranden.

Syftet med direktivet är enligt artikel 1 att föreskriva minimiregler för vissa aspekter av oskuldspresumtionen i straffrättsliga förfaranden och rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden. Direktivet ska tillämpas på fysiska personer som är misstänkta eller tilltalade för att ha begått ett brott. Rättigheterna gäller från det att en person blir misstänkt eller tilltalad till dess att det slutliga avgörandet har vunnit laga kraft, se artikel 2.

Artiklarna 3–7 behandlar oskuldspresumtionen. Medlemsstaterna ska se till att misstänkta och tilltalade i straffrättsliga förfaranden betraktas som oskyldiga till dess att deras skuld fastställs enligt lag.

Enligt artikel 4 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att se till att myndigheter i offentliga uttalanden och rättsliga avgöranden inte hänvisar till den misstänkte eller tilltalade som skyldig innan han eller hon har bevisats skyldig enligt lag. Undantag får endast göras när det är absolut nödvändigt av skäl som rör brottsutredningen eller ligger i allmänhetens intresse.

Artikel 5 stadgar att medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att se till att misstänkta och tilltalade inte framställs som skyldiga i domstol eller offentligt genom att använda fysiskt begränsande åtgärder, t.ex. hand- och fotfängsel. Artikeln hindrar dock inte att man använder fysiskt begränsande åtgärder om sådana krävs av säkerhetsskäl eller för att hindra misstänkta eller tilltalade från att avvika eller ha kontakt med en tredje part. Bevisbördan ska vila på åklagaren, se artikel 6. Detta krav ska dock inte hindra domstolen att på egen hand söka efter bevisning eller påverka försvarets rätt att lägga fram bevisning. Medlemsstaterna ska vidare se till att alla tvivel i skuldfrågan är till den misstänktes eller tilltalades fördel.

Rätten att tiga och att inte behöva vittna mot sig själv regleras i artikel 7. Medlemsstaterna ska se till att misstänkta och tilltalade ska ha rätt att tiga om det brott som de misstänks eller tilltalats för att ha begått. De ska också se till att misstänkta och tilltalade har rätt att inte vittna mot sig själva. Medlemsstaterna får tillåta att rättsliga myndigheter vid påföljdsbestämningen beaktar misstänkta och tilltalades samarbetsvilja. Att misstänkta och tilltalade utövar sin rätt enligt artikel 7 får däremot aldrig användas mot dem. Artikeln ska inte hindra att man använder lagliga tvångsmedel som finns oberoende av den misstänkte eller tilltalades vilja. Den ska inte heller hindra att medlemsstaterna använder skriftlig handläggning om mindre förseelser.

I artiklarna 8 och 9 regleras rätten att närvara vid sin egen rättegång. Utgångspunkten är att medlemsstaterna ska se till att misstänkta och tilltalade har rätt att närvara vid sin egen rättegång. Det anges också när medlemsstaterna får tillåta att domstolen prövar och avgör skuldfrågan fastän den misstänkte eller tilltalade uteblir. Om den misstänktes eller tilltalades rätt att närvara vid rättegången åsidosatts ska han eller hon ha rätt till en ny rättegång eller ett motsvarande rättsmedel för prövning av sakfrågan.

Direktivets bestämmelser om rätten att närvara vid sin egen rättegång ska inte påverka tillämpningen av nationella bestämmelser som tillåter att förfaranden, eller delar av dessa, genomförs skriftligen. En förutsättning är dock att det är förenligt med rätten till en rättvis rättegång.

Artiklarna 10–16 innehåller bestämmelser om bl.a. tillgången till effektiva rättsmedel, införlivande och ikraftträdande.

Propositionen

Utgångspunkter för att genomföra direktivet

Regeringen gör inledningsvis bedömningen att direktivets bestämmelser ger fysiska personer vissa rättigheter vid handläggningen av brottmål i domstol och under förundersökningen. Regeringen anför vidare att direktivets bestämmelser om oskuldspresumtion även omfattar misstänkta i förfaranden om internationell rättslig hjälp i brottmål, förfaranden enligt en europeisk utredningsorder, förfaranden enligt en europeisk arresteringsorder och förfaranden om utlämning i anledning av brott.

Angående start- och sluttidpunkt för direktivets tillämpningsområde skriver regeringen att direktivet gäller i förhållande till personer som är misstänkta för brott och att rättigheterna gäller till dess att förfarandet avslutats genom en dom eller ett beslut som fått laga kraft.

Regeringens övergripande bedömning är att det endast krävs en lagändring för att genomföra direktivet. Övriga åtaganden bedöms redan vara uppfyllda i gällande svensk rätt. I huvudsak vilar regeringens bedömning på att den svenska straffrättsliga regleringen redan i dag bygger på principen att en misstänkt eller tilltalad ska betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld har fastställts enligt lag. Det är också en huvudregel i svensk rätt att en misstänkt eller tilltalad ska ges möjlighet att muntligen lägga fram sin sak inför rätten. EU-domstolen har beträffande s.k. administrativa förfaranden funnit att förekomsten av allmänna principer i statsrätt eller förvaltningsrätt kan göra att ett införlivande genom särskilda lagstiftningsåtgärder är överflödigt, om principerna skapar en klar, precis och beständig ram som präglas av förutsägbarhet (se rättsfallet C-29/84, punkt 23). Regeringen skriver i propositionen att ingenting talar mot att detsamma bör gälla allmänna principer i straffprocessuella förfaranden.

Regeringen anför slutligen att den inom direktivets genomförandetid kommer att göra de förordningsändringar som kan behövas för att garantera att den som är skäligen misstänkt för brott informeras om sina rättigheter enligt direktivet.

Oskuldspresumtionen

Regeringens bedömning är att det inte krävs några lagändringar för att genomföra direktivets bestämmelser om oskuldspresumtion. Oskuldspresumtionen som princip och allmän rättsgrundsats kommer visserligen inte direkt till uttryck i svensk lagstiftning men är lagfäst genom inkorporeringen av Europakonventionen. Även om oskuldspresumtionen inte uttryckligen har legat till grund för rättegångsbalken är utgångspunkten för den svenska rättegångsordningen att en misstänkt eller tilltalad ska betraktas som oskyldig tills det finns en fällande dom. Regeringens slutsats är mot den bakgrunden att en bestämmelse om oskuldspresumtion inte skulle tillföra något i sak och påpekar samtidigt att direktivet inte heller kräver att principen lagfästs.

Artiklarna 4 och 5 i direktivet innebär att den svenska rättsordningen måste garantera att misstänkta och tilltalade inte framställs som skyldiga innan skulden fastställts enligt lag. Undantag från artikel 4 får göras när det är absolut nödvändigt av skäl som rör brottsutredningen eller ligger i allmänhetens intresse. Undantag från artikel 5 får göras av säkerhetsskäl eller för att hindra den misstänkte eller tilltalade från att avvika eller ha kontakt med tredje part. Rätten till en rättvis rättegång är grundlagsfäst i 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen. Grundlagsfäst är också kravet på domstolars och andra förvaltningsmyndigheters skyldighet att i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen och iakttä saklighet och opartiskhet (1 kap. 9 § regeringsformen). Av bestämmelserna i 23 kap. 4 § rättegångsbalken följer att både förundersökning och brottsbekämpande verksamhet ska bedrivas objektivt. Kraven på objektivitet i dessa bestämmelser gäller under hela det straffrättsliga förfarandet, dvs. både före och efter att någon underrättats om skäligen misstanke. Åklagaren och den som biträder honom eller henne ska även bedriva sitt arbete objektivt efter att åtal väckts, se 45 kap. 3 a § rättegångsbalken. Också bestämmelserna om domarjäv i 4 kap. 13 § rättegångsbalken ska garantera opartiskhet och hindra domare från att uttala sig offentligt om en misstänkts eller tilltalads skuld innan frågan slutligt har avgjorts. Liknande jävsbestämmelser finns för poliser, åklagare och andra tjänstemän. Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att svensk rätt uppfyller kraven i artiklarna 4 och 5.

Av artikel 6 i direktivet följer att bevisbördan när av misstänkta och tilltalades skuld fastställs åvilar åklagaren och att alla tvivel i skuldfrågan ska vara till den misstänktes eller tilltalades fördel. Regeringen konstaterar att principen om åklagarens bevisbörda och att alla tvivel ska komma den tilltalade till godo är en självklar utgångspunkt i rättstillämpningen och att den rättsliga ramen som skapas är tillräckligt klar och precis för att uppfylla direktivets krav. De avsteg från principen som förekommer i svensk rätt bedöms av regeringen även vara förenliga med direktivet. Sammanfattningsvis gör regeringen bedömningen att artikel 6 inte föranleder någon författningsreglering.

Misstänkta och tilltalades rätt att tåga och att inte behöva vittna mot sig själva framgår av artikel 7. Regeringen konstaterar att det i svensk rätt står klart att den tilltalades tystnad inte ensam kan användas som bevis för hans eller hennes skuld. Bestämmelsen i 35 kap. 4 § rättegångsbalken ska enligt motiven tillämpas med stor varsamhet (se NJA II 1943 s. 449). Bestämmelsen påverkar vidare inte kravet på att det är åklagaren som måste prestera tillräcklig bevisning för att styrka brott. Regeringen bedömer därför att bestämmelsen inte är oförenlig med direktivet.

En annan frågeställning är hur rätten att tåga och att inte vittna mot sig själv påverkar myndigheters möjligheter att i ett tidigt skede kräva in uppgifter av enskilda. Det finns i svensk rätt en tydlig princip om att myndigheter inte ska använda sig av sanktionerade förelägganden i fall då det finns en befogad anledning att anta att den som föreläggandet riktar sig till har begått ett brott.

På vissa områden är principen lagfäst, på andra områden framgår den av praxis. Den svenska rättsordningen bedöms av regeringen därigenom vara anpassad till Europadomstolens domar på området. Med hänsyn till att artikel 7 i oskuldspresumtionsdirektivet ska ses i ljuset av Europadomstolens tolkning av rätten till en rättvis rättegång bedömer regeringen följaktligen att svensk rätt överensstämmer med direktivet även i denna del.

Rätten att tåga och rätten att inte vittna mot sig själv får även betydelse utanför den rena processlagstiftningen. Under senare tid har framför allt smitningsbrottets (5 § lagen [1951:649] om straff för vissa trafikbrott) förenlighet med artikel 6 i Europakonventionen varit föremål för bedömning i svensk domstol. Enligt bestämmelsen kan t.ex. en person som har kört onykter och orsakat en trafikolycka vara skyldig att vid straffansvar lämna upplysningar om sig själv och händelsen. Bestämmelsen träffar alla situationer där en trafikolycka inträffat, oberoende av om något brott har begåtts i samband med olyckan. De svenska straffbestämmelserna i sig bedöms därför inte strida mot artikel 7 i direktivet, även om rätten att tåga och rätten att inte vittna mot sig själv kan aktualiseras i vissa av de situationer som träffas av bestämmelserna (jfr Europadomstolens dom den 8 april 2004 i målet Weh mot Österrike). Rättigheternas genomslag är många gånger beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Regeringen konstaterar att rättstillämparen därför har en viktig roll att upprätthålla rätten för den enskilde att tåga och att inte vittna mot sig själv.

Sedan den 1 juni 2014 ska den som skäligen misstänks för brott i samband med underrättelsen om misstanken även underrättas om sin rätt att inte behöva yttra sig (12 § förundersökningskungörelsen). Oskuldspresumtionsdirektivet förordar att den misstänkte eller tilltalade vid samma tillfälle även informeras om sin rätt att inte vittna mot sig själv. Som tidigare nämnts i betänkandet kommer regeringen inom direktivets genomförandetid att göra de förordningsändringar som kan behövas för att garantera att den som är skäligen misstänkt för brott informeras om sina rättigheter enligt direktivet.

Rätten att närvara vid sin egen rättegång

För att uppfylla direktivets krav föreslår regeringen att möjligheten att avgöra ett mål i den tilltalades utvaro utan att hon eller han delgivits kallelse till förhandlingen tas bort (46 kap. 15 a § tredje stycket rättegångsbalken).

Artiklarna 8 och 9 i direktivet reglerar en misstänks eller tilltalads rätt att närvara vid rättegången. I den svenska rättsordningen garanteras rätten att närvara vid sin egen rättegång dels genom Europakonventionens ställning som lag, dels genom en rad processrättsliga bestämmelser som ger uttryck för denna grundläggande princip. Huvudregeln är enligt 21 kap. 2 § rättegångsbalken att den tilltalade ska vara närvarande vid huvudförhandlingen både i tingsrätten och i hovrätten.

Det är möjligt att under vissa förutsättningar göra undantag från huvudregeln att den tilltalade ska vara närvarande vid huvudförhandlingen i

tingsrätten. Den tilltalade ska till att börja med alltid ha delgivits stämning och, utom i sällsynta fall, även kallelse till förhandlingen (45 kap. 9 §, jfr 33 kap. 2 § och 46 kap. 15 a § rättegångsbalken). Kallelsen ska innehålla information om att målet kan komma att avgöras trots att den tilltalade uteblir eller endast inställer sig genom ombud (45 kap. 15 § rättegångsbalken). En ytterligare förutsättning för prövning även om den tilltalade uteblir är enligt 46 kap. 15 a § rättegångsbalken att saken ska kunna utredas tillfredsställande. Därutöver ska en av följande tre situationer vara för handen:

1. Det finns inte anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst sex månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening.
2. Den tilltalade har, sedan han eller hon delgetts stämning, avvikit eller håller sig undan på ett sådant sätt att han eller hon inte kan hämtas till huvudförhandlingen.
3. Den tilltalade lider av en allvarlig psykisk störning och hans eller hennes närvaro är därför inte nödvändig.

I 46 kap. 15 a § tredje stycket rättegångsbalken anges att ett mål, i de fall som avses i punkten 2, får avgöras om den tilltalade uteblir även om han eller hon inte har delgetts kallelse till förhandlingen. Bestämmelsen innebär alltså att tingsrätten i vissa fall kan avgöra ett mål utan att den tilltalade har underrättats om huvudförhandlingen och följderna av att han eller hon uteblir. Enligt direktivet ska en misstänkt eller tilltalad få vetskap om de åtgärder som vidtas i en rättegång och få möjlighet att bevaka sin rätt i förfarandets olika steg. Detta innefattar en skyldighet för medlemsstaterna att se till att den misstänkte eller tilltalade underrättas om datum och tid för rättegången och i förlängningen att den tilltalade måste få information om varje förhandlingstillfälle där skuldfrågan kan komma att avgöras.

Även om bestämmelsen i 46 kap. 15 a § tredje stycket rättegångsbalken enligt förarbetena är avsedd att tillämpas med stor försiktighet och enbart i de fall där den tilltalade bevisligen avvikit eller avsiktligt håller sig undan mer varaktigt (se NJA II 1943 s. 589 och prop. 1981/82:105 s. 10) gör regeringen bedömningen att en tillämpning av bestämmelsen strider mot kravet på information i artikel 8.2 i direktivet. Eftersom den tilltalade inte har delgetts kallelse till huvudförhandlingen kan han eller hon i dessa fall inte sägas ha underrättats om huvudförhandlingen och följderna av att utebli.

Om ett mål har avgjorts i den tilltalades utevaro i strid med artikel 8 uppfyller medlemsstaterna ändå direktivets krav om den nationella rättsordningen ger den tilltalade rätt till en ny rättegång eller tillgång till ett annat rättsmedel som medger en ny prövning av sakfrågan där den tilltalade har möjlighet att delta på ett effektivt sätt och lägga fram sitt försvar (se artikel 9). En tingsrättsdom kan visserligen överklagas till hovrätten men möjligheten att få till en fullständig omprövning i sak beror på om prövningstillstånd meddelas. Regeringen bedömer därför att kravet på prövningstillstånd medför att en rätt till ny prövning inte kan garanteras på det

sätt direktivet förutsätter. Inte heller de extraordinära rättsmedlen innebär en sådan andra chans till förhandling som avses i artikel 9 i direktivet. Mot bakgrund av det anförda gör regeringen sammanfattningsvis bedömningen att möjligheten att avgöra ett mål i den tilltalades frånvaro trots att han eller hon inte har delgetts kallelse till huvudförhandlingen måste tas bort för att svensk rätt ska uppfylla direktivets krav.

Beträffande möjligheten att hålla förhandling i den tilltalades frånvaro i hovrätten gör regeringen bedömningen att den nuvarande regleringen är förenlig med direktivets krav.

När det kommer till skriftliga förfaranden och rätten till en rättvis rättegång är regeringens bedömning att de möjligheter som finns att avgöra brottmål utan förhandling är förenliga med direktivet. I huvudsak motiverar regeringen sitt ställningstagande med att det väsentliga när det gäller rätten till en rättvis rättegång måste anses vara att den misstänkte eller tilltalade i praktiken aldrig berövas rätten att lägga fram sin sak muntligen vid en offentlig förhandling.

Rätten till effektiva rättsmedel

Enligt artikel 10 i direktivet ska medlemsländerna se till att misstänkta och tilltalade har tillgång till ett effektivt rättsmedel om deras rättigheter enligt direktivet åsidosätts. Regeringen gör bedömningen att det inte krävs några lagändringar för att genomföra direktivets bestämmelser om effektiva rättsmedel.

Kravet på ett effektivt rättsmedel är inte unikt för oskuldspresumtionsdirektivet. Rätten till ett effektivt rättsmedel är fastslagen i artikel 47 i EU:s rättighetsstadga, och en liknande reglering finns bl.a. i artikel 12 i EU:s försvarardirektiv (2013/48/EU). Ett krav på effektiva rättsmedel finns också i artikel 13 i Europakonventionen.

Det kanske tydligaste exemplet på ett effektivt rättsmedel i svensk rätt är möjligheten att få ett avgörande överprövat eller omprövat genom att överklaga det. Har vissa processuella rättigheter åsidosatts finns också möjligheten att få ett avgörande ändrat eller upphävt på grund av rättegångsfel, se t.ex. 50 kap. 26 och 28 §§, 58 kap. 2 § och 59 kap. 1 § rättegångsbalken. Vidare får möjligheterna för domstolen att välja en mildare påföljd eller sätta ned fängelsestraffet till följd av långsam handläggning anses utgöra effektiva rättsmedel. Vid fel eller försummelse från det allmännas sida finns också möjlighet till skadestånd eller ersättning i vissa fall.

Sammanfattningsvis konstaterar regeringen att det står flera effektiva rättsmedel till buds för den misstänkte eller tilltalade om oskuldspresumtionen eller rätten att närvara vid sin egen rättegång åsidosätts. Direktivets krav i detta avseende är således redan uppfyllt och någon ändring i svensk rätt bedöms inte vara nödvändig.

Motionen

I motion 2017/18:3953 av Adam Martinen och Patrick Reslow (SD, -) anförts att inte bara rätten att närvara vid en rättegång bör lyftas fram utan även skyldigheten att närvara. Enligt motionärerna innebär den lagändring som regeringen föreslår att incitamenten för misstänkta att hålla sig undan ökar. För att motverka problemet med inställda huvudförhandlingar begär motionärerna ett tillkännagivande om att man när det gäller möjligheterna att använda förenklad delgivning antingen bör avskaffa kravet på att delgivningsmottagaren ska få information om att detta delgivningssätt kan komma att användas eller bör förlänga den tillåtna tidsfristen om tio veckor från det att den tilltalade delgavs sådan information till dess att handlingarna skickas.

Förenklad delgivning

Regler om förenklad delgivning i mål eller ärende hos domstol finns i huvudsak i delgivningslagen (2010:1932). I 22 § föreskrivs att förenklad delgivning sker genom att handlingen som ska delges skickas till delgivningsmottagaren och att det närmast följande arbetsdag skickas ett kontrollmeddelande om att handlingen har skickats. Förenklad delgivning får användas av en myndighet vid delgivning med den som är part, om denne har fått information av myndigheten om att delgivningssättet kan komma att användas i målet eller ärendet (24 §). I 25 § stadgas att information enligt 24 § första stycket ska delges genom vanlig delgivning, muntlig delgivning, särskild delgivning med juridisk person eller stämmingsmannadelgivning enligt 32 eller 38 §§.

I 33 kap. 6 § rättegångsbalken (RB) finns det kompletterande bestämmelser som ska tillämpas när förenklad delgivning används i brottmål. I 33 kap. 6 § andra stycket RB föreskrivs att bestämmelserna i 24 § och 25 § första stycket delgivningslagen inte hindrar att den tilltalade delges stämning och andra handlingar i ett brottmål genom förenklad delgivning om han eller hon av en tjänsteman som anges i tredje stycket vid ett personligt sammanträffande har delgetts information om att förenklad delgivning kan komma att användas i tingsrätten och det vid den tidpunkt då handlingarna skickas till den tilltalade inte har förflutit längre tid än tio veckor sedan informationen lämnades.

Försök med tillgänglighetsdelgivning

I detta sammanhang kan även nämnas att regeringen nyligen överlämnade en proposition till riksdagen med förslag till ett nytt delgivningssätt för snabbare hantering av brottmål – tillgänglighetsdelgivning (prop. 2017/18:67). Förslaget syftar till att skapa en effektivare handläggning av brottmål och snabbare lagföring av brott. Delgivningssättet innebär att delgivning sker genom att stämning och andra handlingar i ett brottmål hålls tillgängliga vid tingsrätten från en tidpunkt som bestäms i förväg. Den misstänkte ska vid ett

personligt sammanträffande med polis eller åklagare ha delgetts information om denna tidpunkt och om vid vilken tingsrätt handlingarna hålls tillgängliga. Tillgänglighetsdelgivning ska få användas på försök vid de tingsrätter som regeringen bestämmer.

Lagförslaget föreslås träda i kraft den 1 maj 2018.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen har redovisat sina överväganden på ett utförligt sätt, och utskottet har inga invändningar mot regeringens bedömning att svensk rätt i huvudsak uppfyller oskuldspresumtionsdirektivets krav. Utskottet delar vidare regeringens bedömning om att lagändringen av 46 kap. 15 a § tredje stycket rättegångsbalken som föreslås i propositionen är nödvändig för att svensk rätt ska vara förenlig med direktivet. Propositionen har inte lett till några motionsyrkanden om att avslå propositionen eller andra invändningar under utskottsbehandlingen. Utskottet anser att lagförslaget bör antas av riksdagen.

Delgivningsbestämmelser ska skapa rimliga garantier för att den tilltalade har kunnat ta del av handlingarna i det mål som domstolen ska pröva. Samtidigt får de inte vara utformade på ett sådant sätt att de hindrar eller försenar domstolens prövning. Bestämmelser om delgivning måste därför vara ändamålsenligt utformade så att kraven på såväl rättssäkerhet som effektivitet tillgodoses.

De regler som finns om förenklad delgivning är välavvägda, och utskottet finner inte att den föreslagna ändringen av 46 kap. 15 a § utgör skäl för att ändra reglerna så som motionärerna föreslår. Motion 2017/18:3953 bör därför avslås.

Reservationer

Förenklad delgivning, punkt 2 (SD, -)

av Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3953 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -).

Ställningstagande

Den lagändring som regeringen föreslår för att Sverige ska uppfylla oskuldspresumtionsdirektivet ökar enligt vår uppfattning incitamenten för misstänkta att hålla sig undan eftersom ett mål inte kommer att kunna avgöras om den tilltalade inte har delgetts kallelse till huvudförhandlingen.

Vi anser att det är viktigt att i samband med att man lyfter rätten att närvara vid sin egen rättegång även lyfter skyldigheten att närvara. Inställda rättegångar utgör ett stort problem som kostar pengar och leder till långa handläggningstider. Mot denna bakgrund föreslår vi vissa förändringar för att förbättra förutsättningarna för att använda förenklad delgivning. Antingen bör det inte längre krävas att delgivningsmottagaren fått information om att delgivningssättet kan komma att användas eller bör tidsfristen på tio veckor förlängas.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

*Proposition 2017/18:58 Genomförande av
oskuldspresumtionsdirektivet:*

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Följdmotionen

2017/18:3953 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förenklad delgivning och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs¹ att 46 kap. 15 a § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 kap.

15 a §²

Kan saken utredas tillfredsställande, får målet avgöras trots att den tilltalade har inställt sig endast genom ombud eller har uteblivit, om

1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst sex månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening,

2. den tilltalade, sedan han eller hon har delgetts stämning, har avvikit eller håller sig undan på ett sådant sätt att han eller hon inte kan hämtas till huvudförhandlingen eller

3. den tilltalade lider av en allvarlig psykisk störning och hans eller hennes närvaro därför inte är nödvändig.

Första stycket 1 gäller också vid förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse om det inte finns anledning att förverka en strafftid som, sammantagen med ett fängelsestraff som döms ut, överstiger sex månader. Ett beslut enligt 34 kap. 3 § brottsbalken ska likställas med de påföljder som anges i första stycket 1.

I de fall som avses i första stycket 2 får målet avgöras även om den tilltalade inte har delgetts kallelse till förhandlingen.

Rättegångsfrågor får avgöras trots att den tilltalade har uteblivit.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2018.

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2016/343/EU av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden.

² Senaste lydelse 2016:492. Ändringen innebär att tredje stycket tas bort.